

Workshop 03

Webquests, Wiki's en Weblogs: toekomstmuziek?

Irina Verhelst & Michiel De Clercq

Mislukte kiwi's, logboeken op het web en "questions on the web"... Dit was ons eerste idee bij het lezen van de workshop "wiki's, weblogs and webquests". Veel wisten we er niet van. Dat ICT erin verwerkt zou worden, was wel duidelijk. Maar hoe? Ging het hier vooral om ICT-vaardigheden bij kinderen aan te brengen (wat onlogisch lijkt op een taal2daagse), ging het om ICT én taal te (leren) integreren bij kinderen van groep 3 en 4, zijn boeken misschien al lang voorbijgestreefd door het "computertijdperk", ...? Vele vragen, met een grote verwachting op duidelijke antwoorden, rezen door onze hoofden.

Na een korte kennismaking met de docent, werd het meteen duidelijk dat er grote verschillen zijn binnen de groep. Sommigen hadden al gehoord van "MILE", maar hadden dit enkel binnen wiskunde geplaatst (zoals wij), anderen schenen daarbij duidelijke vraagtekens te hebben, een beperkter groepje had het reeds gehanteerd in lessen wiskunde en taal. Het startshot was gegeven; een wereld van ICT kon opengaan.

Een stelling uit het niets verscheen op het scherm: "Kleuters zijn te jong om op school achter de computer te zitten". De meningen hierbij waren vrij eenduidig: jong geleerd is oud gedaan. We onderschatten het jonge kind toch nog, je zal verbaasd zijn over de mogelijkheden die ze ontwikkelen, maar ook over deze die ze al bezitten door te proberen. "Al doende leert men", hoor je wel eens vallen. Dit is net hetzelfde bij kleuters. Ze kunnen toch klikken: een primaire vorm van omgaan met computers. Wel, waarom laat je ze dan niet klikken? Voor sommigen is het een nieuwe wereld die met "windows" opengaat. Een wereld waarin plezier beleven centraal staat, waarin hun fantasie voortdurend geprikkeld wordt. Een wereld waarin de kinderen actief bezig zijn, waarin het denkproces een belangrijke stempel krijgt. Het gaat hier niet alleen om spelletjes spelen, het gaat hier de mogelijkheid om zelfstandig bezig te kunnen zijn met een oplopende moeilijkheidsgraad (maar waarin succes op slagen zeer belangrijk blijft) zodat het kind de verschillende deelvaardigheden in een samenhangend geheel kan uitvoeren.

De prachtige ontwikkelingen op technologisch vlak (digitaal schoolbord, digitale camera, PowerPoint, ...) bieden ook voor het onderwijs talloze kansen. Als je even surft naar de site¹ vind je een voorbeeld van een levend prentenboek. Je zou het kunnen vergelijken met een korte tekenfilm zoals Dora, Bumba, ...

Nog beter - naar onze mening - is het digitaal prentenboek dat je samen met de kinderen opstelt. Op de volgende site² kan je a.h.v. een stappenplan werken aan zulk prentenboek. Je scant de verschillende prenten en plaatst ze op een PowerPoint. Je kunt hierbij geluidsfragmenten invoegen (voorstelling van de kinderen, reacties opgenomen door de kinderen, het verhaal voorgelezen door de leerkracht, etc.). Het grote voordeel hierbij is dat je werkt aan de taalproductie van elk kind, aangezien elk kind betrokken wordt bij het samenstellen van het digitaal prentenboek. Dit stimuleert hun taalontwikkeling en dat komt alleen maar ten goede voor de totale ontwikkeling van het kind. Uiteraard zijn deze digitale prentenboeken niet enkel geschikt voor de onderbouw. Denk maar eens aan de vaardigheden die je kan meegeven aan de bovenbouw: taakverdeling, groepswerk, taalvaardigheid, ICT-vaardigheden, ...

Niets dan positiefs denkt u dan? Toch hebben wij onze bedenkingen bij het praktisch organiseren van een dergelijke, grootschalige activiteit. Ten eerste moet je school al voorzien zijn van een digitaal schoolbord en beamer (wat een flinke hap uit het budget is). Niet elke school kan dat bedrag zomaar op tafel leggen. Ten tweede moet je ook eens denken aan de organisatie van deze activiteit. Je moet rekening houden met het aantal kinderen in je klas, er moeten computers zijn voor bijna alle kinderen (per twee), er moet minstens een scanner aanwezig zijn, een micro om geluidsfragmenten in te spreken... De technische vereisten die hierbij komen kijken, lopen op. We zien dan wel weer mogelijkheden om dit toe te passen in een hoekenwerk waarbij de leerkracht het

¹ <http://boeken.bereslim.nl/>

² www.detaallijn.nl

hele proces op de voet kan volgen bij de verschillende leerlingen met hun eigen inbreng. Ten derde vraagt het van de leerkracht zelf een technische kennis van de computer (niet enkel PowerPoint, maar ook andere programma's). Niet elke opleiding voorziet in deze ondersteuning.

Volgende stelling verscheen op het scherm: "In de midden- en bovenbouw maken leerkrachten in de les veel te weinig gebruik van internet als informatiebron". Volgens ons hangt dit ten eerste af van de technische mogelijkheden die je op school hebt, maar natuurlijk ook van de leerkracht (staat die ervoor open, kan hij of zij er zelf mee werken...). Het is een gevaarlijke stelling omdat deze veralgemeend wordt. Uit onze praktijkervaringen blijkt dat kinderen ook nood hebben aan goede zoekstructuren. Een goede, duidelijke zoekterm hanteren is van groot belang. Veel kinderen willen snel het antwoord zien dat ze zoeken, dus geven ze vaak een hele zin op als zoekterm. Staat het antwoord er niet bij, dan browsen³ ze gewoon verder totdat ze via een vijftal links uiteindelijk bij hun antwoord komen. Dat is ook niet de bedoeling natuurlijk.

Zo kom ik naadloos tot het onderwerp wiki's ("wiki" betekent "snel" in Hawaï). Maar zoals u wel of niet weet, is Wikipedia een soort online encyclopedie, die aangevuld wordt door iedereen. Eender wie kan er informatie opzetten naar zijn eigen goedgevoelens. Hierin sluipt het gevaar dat kinderen (en ook volwassenen) deze informatie snel opnemen en voor waar aannemen. Hoe leer je kinderen dan omgaan met de betrouwbaarheid van een website? Op dit moment wordt de taak van de leerkracht zeer belangrijk. Hij/zij moet bij kinderen de attitude tot kritische lezers (verder) ontwikkelen. De motivatie moet aangewakkerd worden om toch wat meer tijd uit te rekken om bepaalde zoekacties te ondernemen. Google is geen alwetende zoekmachine die een kant-en-klaar antwoord op je vraag geeft. Soms moet je al eens dieper graven om een antwoord op jouw zoekopdracht te vinden.

Uiteraard verschillen deze opvallendheden i.v.m. zoeken van kind tot kind. Maar ook de sekse speelt hierin een belangrijke rol. Jongens maken doorgaans meer gebruik van een bepaalde navigatiestructuur. Ze zien verbanden, graven dieper, leggen linken, etc. Terwijl de meisjes eerder geneigd zijn om snel tevreden te zijn met een antwoord dat ze toevallig ergens tegengekomen zijn. Neem dit met een korrel zout, want iedereen is verschillend natuurlijk! Dat blijkt ook uit de leeftijdsgroep waarover we spreken. Gaat het om een jong kind, een jongvolwassene ...?

Hoe werk je dan aan de attitudevorming bij het kind? Om daarop te kunnen antwoorden, moet de leerkracht natuurlijk eerst zelf in staat zijn om deze juiste attitude te ontdekken, te aanvaarden en te ontwikkelen. Wat je immers zelf beheerst, geef je gemakkelijker door.

Je kunt hierop trainen door opdrachten te geven waarbij de kinderen op zoek moeten gaan naar antwoorden op feitelijke vragen (de kinderen zullen hier een schat aan informatie ontdekken waaruit ze zelf het gevraagde moeten halen. Dit geeft minder goede resultaten.). Als je open zoekopdrachten geeft, geeft dit voor de kinderen meer vrijheid om te zoeken. Hun zoekveld wordt verbreed en dit zet aan tot gericht lezen van de informatie. Hieruit blijkt dat deze manier van werken leidt tot betere resultaten. Maar wat nog steeds het "makkelijkste" en het meest interessant blijft voor de kinderen, is wanneer ze antwoorden mogen zoeken op eigen gestelde vragen. Hun interesse is dan zo hard geprikkeld dat ze alle middelen ondernemen om tot het gewenste resultaat te komen.

Bed deze zoekopdrachten zeker in je onderwijs in, zo bied je je leerlingen de nodige kansen om zich te ontwikkelen tot kritische, zelfstandige leerders. Uiteraard gebeurt dit met de nodige instructies en begeleiding, maar dit wordt afgebouwd van maximaal naar minimaal.

Waar begin ik dan om deze attitude te ontwikkelen?

Je kunt het op verschillende manieren verwezenlijken. Hier komen we dan ook bij de "vragen op het web": webquests. Een webquest is een gestructureerde zoekopdracht op het internet rond thema's uit de zaakvakken. Vele leerlingen hebben houvast aan de structuur van een webquest. Ze beheersen de zoekvaardigheden nog niet om zelf de juiste informatie op het web te vinden. Ze moeten leren om in de overweldigende hoeveelheid aangeboden informatie, antwoorden op hun vragen te vinden. Ook moeten ze inzien dat de antwoorden gecontroleerd moeten worden op juistheid en/of dat moet overwogen worden of het voor hen bruikbaar is. Bovendien moeten ze leren om de gevonden informatie in een eigen tekst te verwerken. Een hele boterham is dat, maar het juiste beleg is een webquest.

³ Letterlijk: bladeren. Een programma om rond te kijken op de vele pagina's van het World Wide Web wordt daarom browser genoemd.

Zoals we reeds stelden, hebben kinderen een houvast aan de structuur, want deze is steeds hetzelfde opgebouwd: inleiding, opdracht, handelingen, bronnen, beoordeling en afsluiting. Op de site⁴ vind je enkele voorbeelden van webquests die door leerkrachten zijn opgesteld en die bedoeld zijn voor leerlingen van de basisschool.

Het werkt motiverend voor de leerlingen, omdat ze zelfstandig informatie rond een bepaald thema kunnen opzoeken. Deze info komt uit voorgeselecteerde bronnen, zodat de betrouwbaarheid en de waarheid ook garant is. Dit proces is ook héél leerzaam omdat ze leren werken met de verschillende functies van een computer, etc. Maar kritisch zoals we zijn, hebben we hier ook enkele bemerkingen in de kantlijn gemaakt. De leerkracht selecteert op een webquest zelf de bronnen waaruit de leerlingen moeten zoeken. Op die manier worden kinderen “verwend”, want ze hoeven niet meer zélf te zoeken naar verwante sites. Hun zoekdomein is afgebakend, het is beperkter geworden. Maar voor elk probleem is er een oplossing, nietwaar?

Je kan in een les ICT tijd maken om samen met de kinderen op zoek te gaan naar informatiebronnen om op je webquest te zetten. Zo hebben ze ook hun inbreng en dat werkt wederom motiverend.

“Wat heeft taal te maken met deze webquests?” hoor ik je al luidop denken. Het verbindt taaldomeinen met elkaar: gesprekken voeren, lezen, praten, schrijven, etc. Als je gebruik maakt van webquests binnen zaakvakken, biedt dat de mogelijkheid om in gesprek te treden met elkaar. Deze gesprekken zijn nodig voor het actief leren en voor de taalontwikkeling. Automatisch komen sociale aspecten aan de beurt (leren luisteren naar elkaar, je mening goed formuleren, argumenteren...).

Om de boeiende sessie krachtig af te ronden, verscheen de laatste stelling op bord:

“Chatten, e-mailen, weblogs: leuk voor thuis, maar niet zinvol op school.”

Een stelling die veel reacties uitlokte. Waarom zou dat niet zinvol zijn op school? Je doet toch aan een enorme taalproductie. Kinderen zijn voortdurend in gesprek met elkaar, aan het discussiëren, overleg aan het plegen, mondeling en schriftelijk aan het communiceren met elkaar, ... Het is dus niet enkel zinvol thuis, maar ook op school.

Chatten? Ook zinvol? Al dat verkeerde taalgebruik, die dialectwoorden, ... De kinderen vertellen en schrijven er maar op los, niemand die hen verbetert.

Waarom niet denk ik dan bij mezelf? De drempel naar een computertijdperk is al zo verlaagd de laatste jaren, dat we steeds meer en meer msn-taal aanvaarden en toepassen. Denken we maar aan “ff” (even), “mss” (misschien)... Deze taal wordt ook gebruikt tijdens het sms’en. Je wilt zoveel mogelijk vertellen in een bericht, dus begin je alternatieven te zoeken om je uitleg zo zinvol en kort mogelijk te maken. Elke “nieuw uitgevonden” taal vinden we een verrijking van het Nederlands. Kinderen groeien hier ook mee op, dus wie ontkent dat dit ooit de toekomst wel eens zou kunnen zijn?

Ik ben deze taal der afkortingen hier niet aan het promoten. We moeten immers steeds kritisch blijven en in het oog houden dat dit niet uit de hand loopt. Maar we mogen ook niet blind zijn voor de draagkracht van deze taal. Het is iets wat gebruikt wordt in de huidige maatschappij. Het is er als het ware ingeslopen, iets wat je er niet gemakkelijk uit krijgt.

Zijn we nu al klaar voor onderwijs aan de hand van wiki’s, webquests en weblogs? Een vraag die we ons vast en zeker moeten stellen. Naar onze mening is het nog ietwat vroeg om er mee te starten. Je kunt het even aanraken en de kinderen er zachtjes kennis mee leren maken, maar om het wekelijks of maandelijks te gebruiken is het nog wat vroeg.

Laten we eerst kijken naar de evolutie van de technologie. Vele scholen kunnen nu al niet voldoen aan het grote aanbod (budgettair gezien schieten ze tekort). Neem daarbij de leerkrachten zelf, ook zij zullen eerst gewoon moeten raken aan deze nieuwe manier van werken. We kunnen ons voorstellen dat er nog steeds veel leerkrachten in het basisonderwijs niet kunnen/willen werken met een computer. Laat deze drie w’s dus maar mee evolueren met de opkomende (leer)krachten. Natuurlijk biedt het ook vele voordelen. Denk alleen maar al aan de “planlast”. Bergen papier die je normaal kopieert voor de kinderen, belanden nu gewoon op een webquest. Maar niet alleen qua milieu heeft het zijn voordelen, wat had u gedacht van de ontwikkeling van de taal?

⁴ www.webquests.nl

Uiteraard niets dan positieve zaken. Het kind is bezig met taal, zowel productief als receptief. Het wordt als het ware gedoopt in een technologisch taalbad.

Lijkt het Nederlands af te stevenen op een nieuw opkomend talent (der afkortingen), is iedereen wel tevreden over de vereisten van het werken met webquests, kunnen wiki's ervoor zorgen dat kinderen op het verkeerde been gezet worden, ...?

We zullen nog "ff" moeten "afw8en" en kijken naar de trend die gezet wordt in het onderwijs. De toekomst zal het uitwijzen.

Eén ding staat alvast vast: bouwen aan de taalontwikkeling van het kind door het aanbieden van verschillende taalgerichte contexten is een noodzaak en mag zeker niet verwaarloosd worden.
